

Ekologický obrat postmodernity alebo utópia tribalizmu

Guido Vignelli

13. júla 2021 ✚ *História*

Zdroj: ecology.wordpress.com

„Postmoderná“ kultúra vykazuje niektoré dosť prekvapujúce aspekty, najmä v porovnaní so situáciou pred niekoľkými desaťročiami. Jedným z nich je ekologická tendencia nanovo objavovať, prehodnocovať a predkladať ako nasledovateľný model to, čo je regresívne, primitívne, divošské a kmeňové.

Ešte donedávna sa vzdával hold človeku – Pánovi Prírody; dnes sa však okladza Príroda ako modla a vládkyňa ľudstva a jeho osudu.

Ešte donedávna dominantná kultúra bola racionálna a vedecká, zameraná na budovanie, formovanie vyspelej civilizácie a budovanie byrokratickej a technokratickej spoločnosti. **Dnes dominuje iracionálna a magická kultúra, ktorej cieľom je formovanie civilizácie regresívnej.**

Ešte včera prevládala snaha budovať spoločnosť kultúrnu, stabilnú, prosperujúcu, podľa možnosti bezproblémovú a víťaznú. **Dnes sa však projektuje nová spoločnosť, ktorá je primitívna, nebezpečná, chudobná, nepohodlná a rezignovaná;** začína prevládať tendencia „dekonštruovať“ spoločnosť jej transformáciou na anarchickú, kmeňovú komunitu.

Tento „návrat k prírode“ nie je taký nový, ako by sa mohlo zdať. Keď si pripomenieme históriu revolučného procesu, vidíme, že pod maskou budovania budúcnosti projektovanej na vede a technologickej racionalite človek často sníval sen o návrate do stratenej minulosti, do neskazeného počiatku, „pozemského raja“, v ktorom ľudstvo žilo v šťastnej nevedomosti, bez zbytočností a slobodné od všetkého.

Objav kmeňového modelu spoločnosti

História je plná neúspešných **utopických projektov, ktoré sa pokúšali znovu nájsť stratené šťastie návratom k neskazenému počiatku.** K ich explózii došlo v 16. storočí práve príchodom „modernej civilizácie“, ktorá požadovala, aby veda, vôľa a moc boli postavené do služby utópie s cieľom vybudovať slobodnú a šťastnú spoločnosť.

Hneď po objavení Ameriky lode, ktoré prichádzali na nové kontinenty, začali prepravovať nielen geografov, prírodovedcov, obchodníkov a misionárov, ale aj „filozofov“, ktorých by sme dnes nazvali etnológmi alebo antropológmi, ktorí túžili skúmať život novoobjavených národov.

Títo učenci boli rozčarovaní vlastnou civilizáciou, ktorú obviňovali, že je príliš komplikovaná, neprirodzená, nespravodlivá a rozdelená rozpormi a vojnami (práve v tom čase vypukla protestantská revolúcia). Na svojich cestách sa snažili znovu **objaviť „pozemský raj“, alternatívu k civilizácii**, nový model spoločnosti, ktorý by nahradil spoločnosť starej Európy. Slovami dnešnej módnjej terminológie by sme mohli povedať, že opustili „centrum“ pri hľadaní „periférií“, odmietli *exkluzivizmus*, aby sa „otvorili voči iným“, odmietli uniformitu, aby objavili diverzitu.

Niektorí z týchto učencov nielen nezaujato študovali život divochov, ale ho aj **vykladali v súlade so svojimi vopred vytvorenými predstavami**. Naivne verili, že kmeňová spoločnosť žije bez vlastníctva, obchodu, rodín, inštitúcií, zákonov, privilégií, hierarchií a politických a náboženských autorít. Verili, že divosi žijú slobodne bez istôt, túžob, škrupúl, agresí, vojen, že vedú beztvary a indiferentný život, ktorý by sme dnes nazvali budhistický alebo vegánsky (hoci divosi radi jedli zvieratá).

Podľa týchto učencov divosi vďaka tomu boli nielen nevedomí a naivní, ale aj mierumilovní, čistí, pokorní, altruistickí, veľkorysí, múdri. **Nepocítovali dôsledky prvotného hriechu, pretože sa tešili prvotnej nevinnosti**. Jednoducho povedané, títo učenci žili v predstave, že v kmeňovej spoločnosti objavili ideálnu komunitu, o akej snívali. Preto ju vyzdvihovali ako vzor a Európanom ponúkali ako alternatívu k ich „skazenej“ civilizácii.

Divošské utópie renesancie a osvietenstva

Práve v 16. storočí – v historickom období, ktoré znamenalo triumf humanistickej kultúry, novopohanskej civilizácie a sekulárnej spoločnosti – sa paralelne objavovali utópie, ktoré tvrdili, že zbierajú vedomosti a silu potrebné na návrat do „pozemského raja“.

Niektoré protestantské sekty, napríklad anabaptisti, už snívali o spoločnosti zbavenej nielen pápežstva, ale aj akejkoľvek inej náboženskej autority, rodiny alebo súkromného vlastníctva.

Niektorí predstavitelia tzv. „vzdelanej“ renesancie – skeptickí voči náboženstvu, liberáli v politike a v morálke – snívali o spoločnosti, ktorá je šťastná, pretože je **zbavená náboženských, politických a súdnych obmedzení**. Napríklad Francúz Etienne de la Boétie, Montaigneov žiak, dúfal, že Európa sa stane kontinentom „bez viery, kráľa a zákonov“.

Zároveň v období medzi 16. a 17. storočím významní humanisti vypracovávali svoje precízne utópie. Začal to sv. Tomáš More (Morus), ktorý pomenovaním svojho slávneho diela *Utópia* (1516) prvýkrát použil toto označenie, a pokračovaním bolo *Mesto Slnka* (1602) dominikána Tommasa Campanelliho. Boli to však iba literárne fantázie, ktoré si nenárokovali, aby ich niekto vnucoval reálne existujúcej spoločnosti.

Neskôr anglikán sir Francis Bacon svojou *Novou Atlantídou* (1612) a puritán Gerrard Winstanley svojim *Zákonom slobody* (1652) predkladali **utópiu ako ideálny program, ktorý treba vedecky realizovať** s použitím politických a ekonomických techník vynájdených rodiacimi sa „spoločenskými vedami“.

Mnohí autori navrhovali ideálne spoločnosti vo forme literárnej fikcie o zemepisných objavoch odľahlých spoločností aj preto, aby sa vyhli cirkevnej cenzúre. Gabriel Foigny vo svojej knihe o imaginárnej ceste pod názvom *La Terre Australe connue* (1676) zobrazil primitívnu spoločnosť pozostávajúcu z mnoho-

pohlavných asexuálnych jednotlivcov s nejednoznačnou alebo zmutovanou sexualitou, ako to dnes robia genderoví teoretici.

Hoci o osvietenstve panuje prestava, že bola kultúrne, vedecké, pragmatické a kultivované, táto utopická tribalistická literatúra mala pokračovanie aj v 18. storočí. Spisovatelia ako Fontenelle, Meslier, Deschamps a Rétif de la Bretonne **tvrdili, že šťastie je výsledkom „prostoty“ chápanej ako oslobodenie od dogiem, práv, povinností, záväzkov a spoločenských obmedzení**. Morelly napísal *Kódex prírody*, Rousseau pedagogiku „divošskej spontánnosti“ a Diderot politický projekt, ktorý sa potom usilovala uviesť do praxe Francúzska revolúcia s výsledkami, ktoré poznáme.

Kmeňová utópia socializmu

V 19. storočí, keď sa vedci a sociológovia pripojili k etnológom a antropológom, niektorí z nich študovali sociálny systém predkolumbovských indiánskych spoločností (Aztékovia a Inkovia). Hoci šlo o spoločenstvá tyranské, utláčateľské a otrokárske, ktoré sa bežne uchýľovali k masakrám, **boli vyzdvihované za svoju „solidaritu“, čiže za to, že žili v symbióze s prírodou** a boli schopné spájať jednotlivcov do kolektívnej entity, ktorá bola kompaktná a mocná ako „veľké zviera“.

Niektorí socialistickí autori sa snažili oproti technokratickému modelu pozitivizmu postaviť primitívny model „tretieho sveta“. **Snívali o spoločnosti oslobodenej od náboženskej, politickej a ekonomickej moci, v ktorej by bolo všetko kolektivizované:** od manželstva po výchovu detí, od majetku po dedičstvo, od práce po zábavu, od vyučovania po obytné domy, od jedla po oblečenie. Narodenie, rast a smrť človeka museli prejsť socializáciou, ktorá predpokladala sekularizáciu a ochudobnenie. Napríklad socialistický utopista Fourier navrhoval sociálny systém podobný systému indiánskych ríš, v ktorých by každý aspekt individuálneho života bol **podriadený kmeňovému kolektivismu**.

Tento primitívny model bol lákadlom aj pre tzv. vedecký komunizmus. Cieľom komunistickej revolúcie Karla Marxa bolo zrušenie faktorov odcudzenia a útlaku: súkromného vlastníctva, peňazí, obchodu, rodiny, výchovy a zákona, politických a náboženských autorít – ktoré dominovali v dejinách od patriarchálnej až po buržoázu spoločnosť. Toto zrušenie by umožnilo vrátiť sa k ideálnej primitívnej komunite, „primitívnej horde“, ktorú si predstavoval Engels, v ktorej „všetko je vo všetkých“, **všetci sú si navzájom rovní** nielen pokiaľ ide o vlastníctvo a moc, ale aj o spôsob rozmýšľania, túžby a pocity.

Toto bolo zámerom prvých pokusov leninského režimu v Rusku a v maoistickej Číne. Krvavá diktatúra Červených Khmérovo v Kambodži bol tragickým a, samozrejme, **neúspešným pokusom vykoreniť celé obyvateľstvo z civilizácie** jeho deportáciou do lesov, aby zažívala kmeňový divožský život.

„Postmoderný“ socializmus, ktorý začal sexuálnou a ekologickou revolúciou Wilhelma Reicha, Ericha Fromma a Heberta Marcuseho, praktizovaný od mája 1968, sa nevzdal svojho pôvodného cieľa, iba ho redukoval na svoju iracionálnu, deprivovanú a deštruktívnu dimenziu.

Niet divu, že samotný pojem „revolúcia“ (z latinského slova *revolvere*) nevyjadruje postup smerom k budúcnosti, ale návrat do minulosti, k stratenému a oplakávanému prvotnému stavu údajnej dokonalosti a šťastia vykresľovaného ako „vládu slobody a rovnosti“ – za podmienky, že sa ľudia zrieknu civilizácie.

Preto voľba, pred ktorou dnes stojíme, je voľbou medzi revolučným barbarstvom a kresťanskou civilizáciou.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/ekologicky-obrat-postmodernity-alebo-utopia-tribalizmu/>